

Raqamli Ta'lim Muhitida Oliy Texnik Ta'lim Talabalarida Raqamli Kompetentlikni Shakllantirish

Dotsent Mallaboyev Nosirjon Murodullayevich

(Namangan davlat texnika universiteti)

e-mail: mnosirjon07@gmail.com)

Qosimova Zulfiya Muminovna

(Uchqo'rg'on sanoat va texnologiya texnikumi)

email: zulfiyaqosimova7882@gmail.com)

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli texnologiyalar muhitida talabalarni raqamli kompetentsiyalarini oshirish usullari va mazmuni, samarali vositalar hususida fikr yuritilgan. O'qituvchini yangi raqamli kompetensiyalariga qanday bo'lishi jahon pedagogikasi misolida bayon qilingan. Raqamlashtirish kompyuterlashtirishni joriy qilinishi, hayotni va jamiyatni barcha sohalariga ham o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Oliy ta'limda raqamli texnologiyalar ahamiyati, ulardan oqilona va samarali foydalanish talablari keltirilgan.

Kalit so'zlar: raqamli texnologiya, raqamli kompetentsiya, xorijiy tajriba, amaliy ahamiyat, iqtisod, pedagogik mahorat, ta'lim, tarbiya, rivojlanish, axborot kommunikatsion texnologiyalar, virtual dunyo, rivojlanish, globallashtirish, motivatsiya, integratsiya, natija, tajriba.

Формирование Цифровой Компетентности У Студентов Вузов В Цифровой Образовательной Среде

Аннотация: В данной статье рассматриваются пути и содержание совершенствования цифровых компетенций студентов в среде цифровых технологий, а также эффективные инструменты. Как вооружить учителя новыми цифровыми компетенциями, рассказано на примере мировой педагогики. Цифровизация, внедрение компьютеризации затрагивает все сферы жизни и общества. Представлено значение цифровых технологий в высшем образовании, требования к их рациональному и эффективному использованию.

Ключевые слова: цифровые технологии, цифровая компетентность, зарубежный опыт, практическая значимость, экономика, педагогическое мастерство, образование, воспитание, развитие, информационно-коммуникационные технологии, виртуальный мир, развитие, глобализация, мотивация, интеграция, результат, опыт

Formation Of Digital Competence In University Students In A Digital Educational Environment

Annotation: This article discusses the ways and content of improving students' digital competencies in the digital technology environment, as well as effective tools. How to equip teachers with new digital competencies is described using the example of global pedagogy. Digitalization and the introduction of computerization affects all spheres of life and society. The importance of digital technologies in higher education and the requirements for their rational and effective use are presented.

Key words: digital technologies, digital competence, foreign experience, practical significance, economics, pedagogical skills, education, upbringing, development, information and communication technologies, virtual world, development, globalization, motivation, integration, result, experience

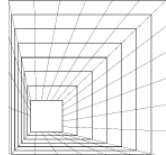
Kirish.Raqamli texnologiyalarni rivojlanishi ta'limga yondashuvlarni o'zgartirmoqda. Oliy ta'lim muassasalarining barcha talablariga va raqamli jamiyatda zamonaviy hayot uchun zarur bo'lgan raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha yangi bilim, ko'nikma va raqamli ko'nikmalarni rivojlantirishga to'liq javob beradigan darajada bo'lishi kerak. Raqamli texnologiyalarni rivojlantirish zamonaviy ta'limning asosiy vazifalaridan biri bo'lib, ta'lim va o'qitish sifatini oshirish, uzluksiz o'qituvchilar ta'limini o'zgartirishdagi eng muhim qadam bo'lib hisoblanadi. Yangi texnologik inqilob

sun'iy intellekt, robototexnika va virtual haqiqat kabi raqamli texnologiyalarning keng tarqalishiga olib keldi. Raqamlashtirishning bunday sur'atlari aksar insonlarning raqamli muhit vositalarini qo'llash sohasidagi malaka va ko'nikmalarini rivojlanishini oshiradi. Aynan shundan raqamli savodxonlik, zamonaviy insonning raqamli ko'nikmalarini rivojlanish masalalari ayniqsa professional muhitda dolzarb bo'lib bormoqda.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Raqamli savodxonlik raqamli texnologiyalar va internet resurslaridan xavfsiz va samarali foydalanish uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar majmui bilan belgilanadi. Bu insonning zamonaviy raqamli texnologiyalardan ish joyi va hayotida ishonch bilan qo'llay olishi, bir nechta manbalardan olingan ma'lumotlarni qidirish va baholash universal qobiliyatini belgilaydi. Bunday raqamli savodxonlik raqamli asrda umumbashariy umuminsoniy ahamiyatga molik xususiyatga ega bo'lib, bu jamiyatning barcha a'zolariga kerak va shaxsning muhim axborot madaniyatini shakllantiradi. Raqamli savodxonlik tagida raqamli kompetensiya yotadi-raqamli texnologiyalardan foydalanish sohasidagi turli xil muammolarni hal qilish qobiliyati: raqamli texnologiyalardan foydalanib kontent yaratish va foydalanish, shu jumladan ma'lumotlarni qidirish va almashish, savollarga javob berish, boshqa odamlar va kompyuter dasturlari bilan o'zaro aloqa qilish. Raqamli kompetensiya raqamli hamkorlik, xavfsizlikni ta'minlash va muammolarni hal qilish qobiliyatini o'z ichiga olishi kerak.[9].

Asosiy qism. Raqamli ko'nikmalar-talabalarning shaxsiy kompyuterlar, Internet va raqamli texnologiyalarning boshqa turlaridan foydalanish sohasidagi malakasi, shuningdek, insonlarning tegishli bilim va tajribaga ega bo'lish istaklari. Raqamli ko'nikmalar insonlarga raqamli kontentni yaratish va almashish, muloqot qilish va o'rganish, ish va umuman ijtimoiy faoliyatda samarali va ijodiy o'zini o'zi anglash uchun muammolarni hal qilish imkonini beradi. Raqamlashtirish zamonaviy oliy ta'lim jarayonini yanada moslashuvchan, rivojlanayotgan "raqamli dunyo"da raqobatbardosh mutaxassislarini shakllantirish uchun zarur. Shu bilan birga, zamonaviy yosh avlodning raqamli madaniyati hamda raqamli ko'nikmalarini shakllantirish va takomillashtirish uchun asosiy mas'uliyat o'z talabalaridan farqli o'laroq, zamonning so'nggi muammolariga kamroq moslashgan, yetarlicha harakatchanlikka, mobillikka ega bo'lmagan o'qituvchilar tarkibiga tushadi, shuning uchun zamonaviy oliy ta'lim va o'qituvchi o'zining raqamli kompetensiyasini qanday oshirishligini, raqamli texnologiyalarni o'quv jarayoniga keng joriy etish jarayonini qanday boshqarish kerakligi va bu texnologiyalar oliy ta'limga nima olib kelishi mumkinligini bilishi muhim. Zamonaviy o'qituvchi har qachongidan ham ko'proq, uning raqamli madaniyatini belgilaydigan va o'z sinfida yangi texnologiyalardan ishonchli foydalanishga imkon beradigan tizimli bilim va ko'nikmalarga, yangi professional kompetensiyalarga muhtoj. Zamonaviy hayot uchun zarur raqamli jamiyatda Internet-texnologiyalarni rivojlantirish va tarqatish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va o'quv jarayonining texnologik samaradorligini oshirish ta'lim dasturlarini hamda joriy bilim, ko'nikma va yangi raqamli ko'nikmalarni o'zlashtirishni sifatini oshirishni ta'minlaydi. Shu bilan birga, yangi raqamli texnologiyalar bilan qanday ishlashni bilmagan o'qituvchilar, ta'limning yangi mazmuni, o'qitish uslublari, baholashning zamonaviy yondashuvlarini o'zlashtirmaganlar taklif qilingan innovatsiyalarni amalga oshirilishini ta'minlay olmaydi. Yangi axborot voqeligi, zamonaviy insonning turmush tarzi zamonaviy mutaxassisning axborot madaniyati va axborot texnologiyalari kompetensiyasini rivojlantirish talablarini ilgari suradi. Shu bilan birga, umuman axborot madaniyatining past darajasi raqamli texnologiyalarni sifatli rivojlantirish, modernizatsiya qilish, butun mamlakat, uning raqobatbardoshligi va milliy xavfsizligi, aholi turmush darajasi va sifatini oshirish uchun jiddiy to'siq bo'ladi. Shuning uchun yangi raqamli kompetensiyalarni shakllantirish asosiy bilimlar bilan bir qatorda tarmoqdagi o'zaro ta'sirga asoslangan zamonaviy raqamli texnologiyalardan foydalanishning maxsus madaniyati turli xil ma'lumotlarning hajmi va mavjudligini sezilarli darajada oshirish sharoitida O'zbekiston ta'lim tizimining strategik vazifasidir. Tadqiqotchilar ta'limda zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etish va rivojlantirish, raqamli iqtisodiyotning paydo bo'lishi sharoitida O'zbekistonda ta'lim tizimining transformatsiya maqsadlarini belgilashning asosiy shartlarini aniqladilar:

- uzluksiz ta'limning samarali tizimini shakllantirish zarurati;
- ta'lim xarajatlarini sezilarli darajada kamaytirishning umumiy tendentsiyasi.

Oliy ta'limni raqamlashtirish jarayoni axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini amalga oshirish va rivojlantirish bilan bog'liq. Shu bilan birga tadqiqotlarda zamonaviy raqamli texnologiyalar jamiyatni axborotlashtirish davrida pedagogika va predmet usullarining bir qismiga aylanib borishini qayd etadi. Ta'lim metodologiyasi axborotga, pedagogikaning predmeti esa shaxsning axborot madaniyatiga, shu jumladan axborot xavfsizligi, media kompetentlik va media madaniyat aspektlariga aylanadi. Pedagogik va axborot texnologiyalari integratsiyasi oliy ta'lim standartlarini amalga oshirish uchun didaktik vosita va tadqiqot vositalari to'plami sifatida qaraladi.

Birinchidan, boshqa ko'plab faoliyat sohalarida bolalar va kattalar tomonidan faol foydalaniladigan samarali raqamli texnologiyalar va vositalar ta'lim tashkilotlarida yetarli emas.

Ikkinchidan, ta'lim tashkilotlari ta'limni shaxsiylashtirish uchun raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan foydalanmaydi (traektoriyani tanlash, o'quv materiallarining xilma-xilligi, o'rganishda qiyinchiliklar bo'lsa), talabalarining motivatsiyasini oshirish (interfaol o'quv materiallari, ta'lim o'yinlari), pedagoglar va boshqaruvchilarning muntazam faoliyatini osonlashtiradi (monitoring, hisobot berish, ishlarni tekshirish).

Yangi raqamli texnologiyalar an'anaviy texnologiyalarga asoslangan oliy ta'lim tomonidan hal etilmaydigan yoki yomon hal qilinadigan asosiy ta'lim vazifalarini hal qilish imkonini beradi. Mutaxassislar fikriga ko'ra, oliy ta'lim muassasalari oldida turgan ushbu vazifalar qatoriga quyidagilar kiradi:

- talabalarni o'quv jarayoniga intellektual va hissiy jalb qilish;
- bir guruh "ortda qolgan" oliy ta'lim muassasalari talabalarini (idrok va xulq-atvorning o'ziga xos xususiyatlariga ega bo'lgan talabalar) tomonidan ta'lim natijalariga barqaror erishish;
- yuqori qobiliyatli talabalarni mutanosib va o'z vaqtida qo'llab-quvvatlash;
- o'qituvchilarning kundalik vazifalar bilan ortiqcha yuklanishini bartaraf etish, ularning vaqtini ijodiy va tarbiyaviy ishlarga bo'shatish;
- oliy ta'lim muassasalarida mavjud cheklangan ta'lim resurslarini bartaraf etish;
- zamonaviy raqamli texnologiyalarni o'zlashtirish, birinchi navbatda ularni qo'llashda, keng ko'lamli texnologiyalarni tanlash imkoniyati;
- oliy ta'lim muassasalari uslublarini qayta qurish, xususan, raqamli vositalardan foydalanishga asoslangan o'yin, loyiha, raqobatbardosh va jamoaviy usullarni joriy etish. Qo'shimcha kasbiy ta'lim tizimini sifat jihatidan qayta qurish va o'qituvchi, "kelajak" o'qituvchisining kasbiy mahoratini oshirish sharti bilan zamonaviy raqamli texnologiyalarni o'quv jarayoniga faol joriy etish mumkin.

Xulosa: O'zbekistonda oliy ta'limni sifat jihatidan yangilash va raqamlashtirish quyidagi majburiy shartlar bilan amalga oshirilishi mumkin:

- 1) ta'limda yangi raqamli texnologiyalarni tarqatish orqali raqamli ta'lim muhitini yaratish, shu bilan birga mobil texnologiyalardan foydalanishni ta'minlash orqali;
- 2) zamonaviy raqamli ta'lim kontentini, yangi o'quv-uslubiy majmualarini rivojlantirish;
- 3) o'qituvchining sifatli kasbiy rivojlanishini ta'minlashni, yangi raqamli ko'nikmalarni o'zlashtirish uchun motivatsiyani oshirishni, raqamli ta'lim kontentidan foydalanishni uzluksiz pedagogik ta'lim tizimini o'zgartirishni transformatsiya qilish orqali.

Xorijiy va mahalliy tadqiqotchilar oliy ta'limni raqamlashtirishni, umumiy ta'lim tizimida o'sib kelayotgan avlodning yangi raqamli ko'nikmalarini shakllantirishni davlatning keyingi ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi uchun yuksak ahamiyati va ustuvorligini ta'kidlashadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ozoda Abdullayeva, Nosirjon Mallaboyev Process of student self-education and its design. Vol 27 No 2 (2018): Scientific Journal of Polonia University
2. Mallaboyev N., Imamnazarov E., Abdullayeva N, Perspektivi proizvodstva produktov pitaniya. // "Ekonomika i sotsium" №5(48) 2018. S. 770-773

3. Mallaboyev N., Shokirov D. Rol standartar v proizvodstve kachestvennix i bezopasnix produktov // *Ekonomika i sotsium.* - Moskva, 2018. - № 5(48) S. 773-775.
4. Mamurova Feruza Tojimatovna, Abdullayeva Nozima Khoshimovna, Mallaboyev Nosirjon. Using the "assessment" method in assessing students' knowledge. // *Theoretical & applied science.* nomer: 11(79) god: 2019 stranitsi: 80-83.
5. N.M. Mallaboev, I.A. Xolmirzaev; Joint educational work of the teacher and student and methods of improving the quality of education // *Ekonomika i sotsium.* - Moskva, 2019. - № 6(61) S. 48-53
6. Abdullaeva N, Mamurova F, Mallaboev N. Efficiency of experimental preparation use multimedia to enlarge some questions // *Экономика и социум-Москва*, 2018. - № 5(48) С. 11-13.
7. Nosirjon Mallaboyev. Using the «assessment» method in assessing students' knowledge. // *International Scientific Journal ISJ Theoretical & Applied Science Philadelphia, USA* issue 11, volume 79 published November 30, 2019.
8. Mallaboyev Nosirjon Murodullayevich, Dadamirzayev Muzaffar G'ulomqodirovich, Normatov Azizbek Muhammatrizoyevich. Raqamli ta'lim muhitini shakllantirish muammolari. // *Fan va jamiyatning o'zaro ta'siri—modernizatsiya va innovatsion rivojlanish sari yo'l xalqaro onlayn ilmiy-nazariy konferensiya.* 10th june 2020-Namangan city, Uzbekistan
9. Mallaboyev Nosirjon Murodullayevich, Xolmirzayev Ilxomjon A'loxanovich. Raqamli ta'lim muhitini rivojlantirishdagi muammolar. // *Fan va jamiyatning o'zaro ta'siri—modernizatsiya va innovatsion rivojlanish sari yo'l xalqaro onlayn ilmiy-nazariy konferensiya.* 10th june 2020-Namangan city, Uzbekistan